

HANEDANIN SÜRGÜN ÖYKÜSÜ

BAŞUCUMDA BİR AVUÇ VATAN TOPRAĞI

KERİME SENYÜCEL

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	9
Yeni Baskıya Önsöz	11
Önsöz	13
Giriş	15
Ertuğrul Osman Osmanoğlu	26
Burhaneddin Cem	40
Bilûn Alpan	88
Osman Nami Osmanoğlu	114
Fethi Sami Baltalimanlı	148
Sonsöz	193
Dizin	195

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı Osmanlı İmparatorluğu'na, acı ve yenilgi getirmişti. V. Mehmed Reşad, 1918 Temmuz'unun başında, "nihai zafer v e şerefli sulha" erişileceğinin hâlâ umulduğu bir

anda vefat etti. Yenilgi ve bu olay, İttihat ve Terakki Fırkası'nın da kaderini etkileyecekti.

Tahta VI. Mehmed Vahideddin çıktı. Mücadeleci bir yapısı olmayan Vahideddin, şehzadelik ve kısa veliahtlık döneminde daima arka planda kalmış, devlet yönetiminde deneyim kazanmasına yarayacak imkân kendisine tanınmamıştı.

Osmanlı, dört ay sonra, 1918 Ekim'inde Mondros Ateşkesi'yle yenilgiyi kabullendi.

Mondros Mütarekesi'nin Osmanlı Mebusan Meclisi'nde oybirliğiyle kabul edildiği gün, İngilizler Musul'a girerek petrol yataklarına el koydu. Savaşın galipleri Anadolu'yu işgal ettiler. İlk verilen karar, ordunun terhisi oldu.

Osmanlı'yı I. Dünya Savaşı'na sokan Enver, Talat ve Cemal Paşalar bir Alman harp gemisine binerek 1 Kasım 1918 gecesi gizlice İstanbul'dan ayrıldılar. 3 Kasım sabahı artık Sivastopol'daydılar, savaşı dışardan devam ettirmeyi tasarlıyorlardı. İstanbul'un galipler tarafından işgali,

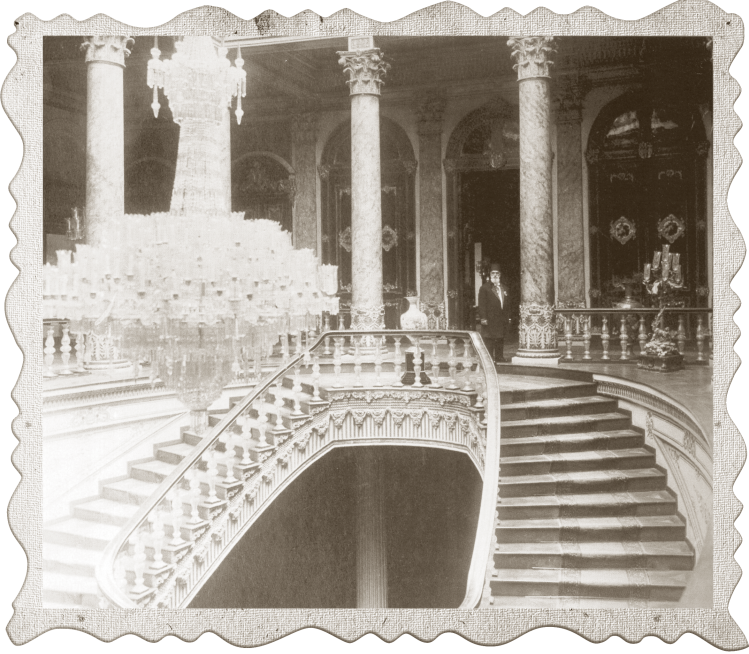
saraya ve Bab-ı Âli'ye hiçbir hareket özgürlüğü bırakmıyordu. Basın, işgali "İtilaf Kuvvetleri İstanbul'da" başlığıyla duyurdu. Mütareke dönemi basını, çözüm arama gereğini unutmuş, sadece İttihatçıları suçlamakla uğraşıyordu. İtalyan denizciler, Padişah'ın penceresi altında talim yapacak kadar ileri götürmüşlerdi işi.

Sarayına hapsolan Vahideddin'in umutsuzluğu git gide artıyordu. Padişah, bir süre sonra Yıldız Sarayı'nda önemli bir görüşme yaptı. Daha önce yaverliği görevinde bulunmuş olan Mustafa Kemal Paşa ile buluştu. Mustafa Kemal, Vahideddin'in, veda ziyaretindeki hâlini hiç unutamamış, yıllar sonra şöyle anlatmıştı:

"Sultan benimle konuşurken, Yıldız Sarayı'nın hemen karşısında demirli olan işgal devletleri gemilerine bakıyordu. Âdeta sözlerinin onlar tarafından duyulacağı vehmi içinde idi."

Mustafa Kemal, toplarını saraya dikmiş düşman gemilerine karşı, İstanbul'da bir şey yapılamayacağının farkındaydı. Barış koşullarını belirleyecek olan İngiltere'yle ters düşmemek için, Damat Ferit Paşa sadrazamlığa getirilmişti. Anadolu'da yer yer başlayan direnişleri önlemek amacıyla İngiltere, müttefiklerin onayını almadan, Yunanistan'ı Batı Anadolu'yu işgale kışkırttı. Yunan birlikleri, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e ayak bastı. İşgal, bölgedeki Rumların bir kısmı tarafından Yunan bayrakları ve sevgi gösterileriyle karşılandı. Türk toplumuysa olan bitene tepkiliydi. Yunanlılar, Megalo İdea'yı gerçekleştirmek, yani Bizans

İmparatorluğu'nu canlandırmak için, İzmir'e yerleştiler. Huzuru sağlamak bahanesiyle içerilere yürümeye, Türkleri kaçırmak için köyleri yıkmaya, halkı kıymaya yöneldiler...

23 Mayıs 1919'da, İzmir'in işgalini lanetlemek için İstanbul'da, Sultanahmet Meydanı'nda büyük bir miting yapıldı. Gazeteler, toplantıya "Dünkü Muazzam Miting", "Tarihi Bir Gün" başlıklarıyla geniş yer verdi.

Sultanahmet Meydanı'nda toplanan binlerce kişiye yazar Halide Edip "Vatan behemehal kurtarılacaktır!" diye sesleniyordu.

Sadrazam Damat Ferit Paşa, 31 Mayıs günü yayınladığı duyuruyla her türlü toplu gösteriyi yasakladı. Mustafa Kemal Paşa İzmir'in işgalinin hemen ardından heyetiyle birlikte Bandırma gemisine binerek Anadolu'ya doğru yola çıktı. İngiliz Karadeniz Ordusu

Başkomutanı, Harbiye Nezareti'ne ilettiği bir yazıyla, Mustafa Kemal'in neden gönderildiğini sordu.

*Sevr Antlaşması'nı imzalayan Osmanlı Heyeti
Soldan sağa: Rıza Refik, Damat Ferit Paşa, Hâdi Paşa ve Reşit Halis*

Harbiye Nezareti cevabî yazısında, Mustafa Kemal'in mütareke hükümlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla 9. Kolordu Müfettişliği görevine getirildiğini bildirdi.

Anadolu'da işgale karşı direnişler dağınıktı. Mustafa Kemal öncelikle birliği sağlamaya yöneldi. Kısa bir süre sonra İstanbul hükümeti,

İngilizlerin baskısına dayanamayarak Mustafa Kemal'i İstanbul'a geri çağırdı. Sivas ve Erzurum kongrelerini toplayan Mustafa Kemal ise İstanbul'la yollarını ayırma noktasına gelmişti. Askerlikten istifa etti.

Mustafa Kemal, Anadolu direnişinin başında, tüm askerî rütbe ve nişanları geri alınmış, sivil bir liderdi artık. Kapatılan Osmanlı Mebusan Meclisi'ni Ankara'da toplanmaya çağırınca, Nisan 1920'de şeyhülislamlığın fetvasıyla, idama mahkûm edildi. Kararda Sultan Vahideddin'in imzası vardı. Millî Mücadele'nin başlangıç noktası, işgal altındaki Padişah ve Halife mülkünü kurtarmaktı. Millî Mücadele bir milliyetçi hareket olarak başlamamıştı. Sonradan o şekle dönüştü.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Ankara'da, Mustafa Kemal'in başkanlığında toplandı ve Misak-ı Millî'ye, yani Ulusal And'a bağlılık yemini etti. Ve Ankara Hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması anlamına gelen Sevr Anlaşması'nı imzalamak üzere yola çıkan Damat Ferit başkanlığındaki heyeti vatan haini ilan etti. Sevr Anlaşması 10 Ağustos 1920'de imzalandı. Sevr'i reddeden Ankara'nın ilk hedefi, düzenli ordu kurarak bütün ulusun katıldığı bir mücadele ortaya koymaktı.

Önce Birinci ve İkinci İnönü ve sonra Sakarya zaferleri, Dünya Savaşı'nın galiplerini politika-larını değiş-

tirmeye, Türk ulusunun temsilcisi olarak İstanbul yerine Ankara'yı kabule mecbur etti. Müttefikler Sevr'i düzeltmeye razı olmuşlardı gerçi ama Büyük Taarruz'un başarısı ve İzmir'in kurtuluşu dengeleri tümünden alt üst etti. Bütün İslam dünyası heyecan içindeydi. Zafer Müslüman toplumları coşturmuş, Dünya Savaşı galiplerini şaşkına çevirmişti.

Her taraftan, Mustafa Kemal'e övgüler yağıyordu. Mustafa Kemal'in başarısı Avrupa basınında da manşetlerdeydi. Anadolu'dan başarı haberleri geldikçe İngilizler baskıyı arttırıyorlardı. Vahideddin artık tamamen kendi içine kapanmıştı.

Meclis, 1 Kasım 1922'de barış görüşmelerine karıştırılma oyununu önlemek için saltanatı lağvettti. Son Cuma Selamlığı 10 Kasım'da, Yıldız'daki Hamidiye Camii'nde yapıldı. Hutbede Sultan-Halife'nin adından asırlardan beri ilk kez bahsedilmiyordu.

Vahideddin o günlerde en büyük siyasi hatasını işledi. "Müslümanların Halifesi" imzasıyla İstanbul'daki İşgal Orduları Başkomutanı'na gönderdiği mektupla İngiltere'nin koruması altına girmek istediğini bildirdi:

"General Harrington Cenaplarına...

İstanbul'da hayatımı tehlikede gördüğümünden, İngiltere devlet-i fehimanesine iltica ve bir an evvel İstanbul'dan naklimi talep ederim efendim."

Bundan sonraki durağı, Malaya savaş gemisiyle götürüldüğü Malta olacaktır.

Türk zaferi karşısında başbakanının istifası istenecek kadar sarsılan İngiliz politikası için bu siyasi bir avantajdı.

Meclis, Hilafet makamına, 54 yaşındaki Abdülmecid Efendi'yi getirdi.

Sultan Abdülaziz'in oğlu olan yeni halife Ankara Hükümeti'ne yakınlığı ve aydın kişiliğiyle tanınıyordu. Devlet işlerinde hiç görev almamıştı. Ressamdı, eserleri Paris'te sergilenmiş biriydi. Arapça ve Farsçasının yanı sıra Fransızcası da kuvvetliydi. Kitaplığı bu dillerden eserlerle doluydu.

İstanbul'un politikasını onaylamıyordu, Kurtuluş Savaşı kahramanlarının resimlerini yapacak kadar Mustafa Kemal'e bağlıydı.

Zafer kazanılmış, ama henüz iş bitmemişti. İsmet İnönü başkanlığındaki Türk heyeti, eşit evrensel haklarını kabul ettirmek ve İstanbul'a sahip olabilmek için Lozan'da büyük çaba sarf etti.

Bu arada Halife Abdülmecid, İstanbul'da, politikanın dışında bir yaşam sürdürüyordu.

6 Ekim 1923'te Türk birlikleri İstanbul'a girdi.

Savaşı tekrar başlatma tehdidi içeren karşılıklı sıkı çekişmeler yaşansa da Türk toplumu Lozan'da, dünyadaki en ileri toplumlarla eşit haklara sahip olduğunu kabul ettirmişti.

İstanbul halkı, dört buçuk yıllık bir hasretten sonra ordusuna kavuşma ve işgalden kurtulmanın mutluluğunu büyük bir coşkuyla yaşıyordu.

Abdülmecid Efendi oğlu Ömer Faruk ile kütüphanesinde

Abdülmecid Efendi ise her Cuma Selamlığı'nda başka bir camiye gidip at üzerinde heybetli görünüşüyle bir şeyler yapma ihtiyacını tatmin ediyordu.

Görevini gösterişli bir tarzda icraya yönelmesi Ankara'yı rahatsız etti. Ancak bundan da fazla, İngiltere'nin Hilafet makamını kontrolünde tutma girişimleri gerginliği arttırdı.

3 Mart 1924 günü Meclis, siyasi bir kurum olduğu gerekçesiyle Hilafet'in lağvına karar verdi. Yasa, saraydaki çalışma odasında bulunan Abdülmecid'e İstanbul valisi tarafından derhâl tebliğ edildi.

Kadınlar ve çocuklar dâhil Osmanlı Ailesi'nin bütün fertlerinin, Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde oturmaları sonsuza dek yasaklanıyor, Türk vatandaşlığından çıkarıldıkları belirtiliyordu.

Şehzadeler ve sultanlar

Memleketi terk etmeleri için, padişahların erkek evlatları şehzadelere 24 saat, kız evlatları sultanlara ise 10 gün süre verildi.

İki hafta sonra Türkiye’de 144 kişilik Osmanlı Hanedanı’ndan hiç kimse kalmamıştı. Bir yıl süreli ve dönüşü olmayan pasaportlarıyla, Almanların “heimatlos”, “vatansız” diye niteledikleri statüde yurtdışına gönderildi Osmanlı Ailesi.

Çoğu kısa zamanda geri döneceklerini umdu.

Ama vatanlarına dönebilmek için kadınların 28, erkeklerinse 50 sene beklemesi gerekecekti.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERTUĞRUL OSMAN OSMANOĞLU

I. Abdülmecid

II. Abdülhamid

Mehmed Burhaneddin Efendi

Ertuğrul Osman Osmanoğlu

ERTUĞRUL OSMAN OSMANOĞLU*

Osmanlı Hanedanı'nın en yaşlı üyesi olarak Hanedan ve Aile Reisi konumunda olan Ertuğrul Osman Osmanoğlu, 31 Ağustos 1912'de İstanbul'da, Yıldız Sarayı'nda doğdu. II. Abdülhamid'in şehzadesi Mehmed Burhaneddin Efendi'nin ve Aliye Melek Nazlıyar Hüseyin Hanımefendi'nin oğullarıdır.

Hilafet'in kaldırılmasının ardından, Mart 1924'te alınan kararla, Osmanlı Hanedanı'nın bütün fertleri Türkiye'den sürgün edildiğinde, Ertuğrul Osman Efendi (Hanedan geleneğine göre şehzadelere böyle hitap ediliyor). Viyana'da tahsilini sürdürmekteydi. Ağabeyi Fahreddin Efendi ile birlikteydi. Daha sonra babaları Mehmed Burhaneddin Efendi de kendilerine katıldı.

Ertuğrul Osman Efendi, sürgünden sonra ailenin pek çok mensubunun Viyana'da kendilerini bulduğunu, onlara ellerinden gelen yardımı yaptıklarını anlatıyor.

1933 yılında babasıyla ABD'ye yerleşti. Üniversitede felsefe ve politika eğitimi almıştı. Mehmed Burhaneddin Efendi'nin 1949 yılında vefatından sonra eğitimiyle ilgisi olmayan bir alanda çalışmaya başladı. 1952 yılında, Kanada merkezli bir madencilik şirketi kurdu. Sonraki yıllarda Şili, Venezüela, Kolombiya ve Amerika'nın batısında birçok yerde maden ocağı işletti. Tüm yaşamı boyunca bu işi sürdürdü.

İlk evliliğini 1947 yılında Gulda Twerskoy ile New York'ta yaptı. Eşi, yaklaşık 40 yıllık bir birliktelikten sonra, 1985 yılında vefat etti. Ertuğrul Osman Efendi 1991'de New York'ta, Osmanlı Hanedanı ile benzer bir

* 23 Eylül 2009 tarihinde İstanbul'da, böbrek yetmezliği nedeniyle tedavi gördüğü Amerikan Hastanesi'nde vefat etti.

akıbeti paylaşan Afgan Kraliyet Ailesi'nden Prens Abdulfettah Tarzi ve Dr. Pakize Tarzi'nin kızı Zeynep Tarzi ile ikinci evliliğini yaptı. Dr. Pakize Tarzi, Türkiye'nin ilk kadın doğum uzmanı, İstanbul'un çeşitli semtlerinde bulunan doğum klinikleri ile laboratuvarların kurucusu ve sahibiydi. Ayrıca Boğaz'ı yüzerek geçen ilk kadın sporcuydu.

Osmanlı Hanedanı'nın şu andaki reisi olan Ertuğrul Osman Efendi hâlen hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği ABD'de, New York Manhattan'da yaşıyor. Her yıl Türkiye'ye geliyor. İstanbul Maçka'da, eski Osmanlı stilinde döşenmiş bir evi var. Onunla 2005 yılı yazında, eşi Zeynep Tarzi ile tatil yaptığı, Kuşadası Kısmet Otel'de konuştuk.

Kısmet Otel'in sahibi Hümeysra Hanım Sultan, son Osmanlı Sultanı Vahideddin'in torunuydu. 2000 yılında vefat edince, otelin yönetimi kızı Hanzade Özbaşı'a geçti. Kısmet Otel öteden beri, özellikle yaz mevsiminde, Osmanlı Hanedanı mensupları için bir buluşma yeri oldu.

Hümeysra Okday, Anadolu kurtuluş hareketine katılmak için, Padişah Vahideddin'in kızı Ulviye Sultan'dan boşanarak Anadolu'ya geçen İsmail Hakkı Okday'ın kızıydı.

Zeynep Hanım, Ertuğrul Osman Efendi, Emre Gönensay

Babasının Kurtuluş Savaşı'na katılmış bir asker olmasından dolayı, henüz Atatürk hayattayken, Enver Paşa ile Naciye Sultan'ın çocukları gibi kendisine de Türkiye'ye dönme izni verilmişti. Bu nedenle Hümeysra Okday, Osmanlı Hanedanı'nın diğer hanım üyeleri gibi, 28 yıl süren bir sürgün yaşamadı.

Ertuğrul Osman bugün 96 yaşında. 1974'te Osmanlı Hanedanı'nın erkek üyelerinin de genel af kapsamına alınmasını şöyle anlatıyor: "Af çıktı" dediler. Biz de "Hiçbir zaman kabahat işlemediğimiz için affa ihtiyacımız yok" dedik.

Afhırsızları, katilleri ve canileri de kapsadığı için, "Biz ne yaptık ki affedilelim" diyerek bu affı kabullenememiş, bu yüzden o tarihlerde vatandaşlık başvurusunda bulunmamıştı. Ancak 2004 yılında, devlet yöneticilerinden gördüğü yakın ilgi sonucunda vatandaşlığa geçme kararı aldı.

Ertuğrul Osman Osmanoglu yaşını göstermeyen, yakışıklı ve zarif bir beyefendi. Hiç elden bırakmadığı şakacı bir üslubu var... Muhatabının gözünün içine bakarak ve açık açık konuşarak, karşısındakine "Hanedan" ağırlığını hissettiriyor.

Zeynep Hanım da ince ve zarif bir fiziğe, soylu tavırlara sahip. Eşine bakışında derin bir sevgi hissediliyor.

Ertuğrul Osman Efendi çocukluğunda dedesi Sultan Abdülhamid'in kucığına oturduğunu, dedesinin uzun sakalını ve onun kendisine sevgi gösterdiğini anımsıyor. Şu anda dünyada Abdülhamid'i gören ve yaşayan tek kişi o.

Babası Burhaneddin Efendi, Abdülhamid'in en sevdiği şehzadesiydi. Padişah, her hafta Cuma Selamlığı'na giderken, arabasına sadece onu ve Gazi Osman Paşa'yı alırdı.

Ertuğrul Osman Efendi, 1924'ten sonra, yetmiş yıl kadar Türkiye'de hiç bulunmadığı hâlde gayet akıcı bir Türkçe konuşuyor. Bu, Hanedan'ın sürgüne giden ilk kuşağı için ortak bir özellik. Onlar kısa bir süre sonra vatanlarına dönme umudunda oldukları için evlerinde ısrarla Türkçe konuşmuşlar. Çocuklarına da Türkçe hitap etmişler. Onun için sürgünü

